

Johan van Hasseltweg 2B1
1022 WV Amsterdam

t +31 (0) 20 624 30 44
info@ferro-explore.nl
www.ferro-explore.nl

Modernisering zedewetgeving

Een kwalitatief onderzoek
Definitieve rapportage
Versie 1.0

Op verzoek van
Ministerie van Justitie en
Veiligheid

Auteur(s)
Miriam Winninghoff

Projectnummer
5906, uw kenmerk
10100029431

Datum
24 januari 2019

Inhoud

Inleiding	1	
1	Achtergrond: wetsvoorstel	1
2	Doel onderzoek: hoe denkt de burger erover?	2
3	Onderzoeksmethode	3
Conclusies en aanbevelingen	5	
1	Doelstelling	5
2	Seksueel overschrijdend gedrag	5
3	Voorgestelde modernisering van zedenwetgeving	6
4	Draagvlak voor de norm	7
5	Signaal aan (potentiële) plegers van seksueel grensoverschrijdend gedrag	7
6	Beschermen van (potentiële) slachtoffers en verminderen van seksueel grensoverschrijdend gedrag	7
7	Aandachtspunten voor communicatie met de burger	8
Resultaten	9	
1	Overall	9
2	In essentie positief over nieuwe zedenwetgeving vanwege normstelling	12
3	Vrouwen (slachtoffers) voelen zich gesterkt, gesteund en erkend	13
4	Mannen voelen zich juist bedreigd en gestigmatiseerd	15
5	Veel onzekerheid, onduidelijkheid. Zowel handhaving als naleving is moeilijk	16
6	Behoefte aan duidelijkheid	18
7	Wat is seksueel grensoverschrijdend gedrag? En waar ligt de grens?	19
8	Wie bepaalt de grens?	24
9	Wat zou de strafmaat moeten zijn?	25
10	Capaciteit en vaardigheden politie en rechters	25
11	Een norm veranderen kost tijd en vergt inspanning/educatie	27
12	Communicatie en educatie	27

Bijlage I: Kwalitatief onderzoek rapportage	31
Bijlage II: Gespreksleidraad	32
Bijlage III: Voorbeeld situaties	37
Bijlage IV: voorbeelden van het andere perspectief – wanneer is wel of niet de grens overschreden?	39
Bijlage V: Respondentenoverzicht	41

Inleiding

1 Achtergrond: wetsvoorstel

Seksueel grensoverschrijdend gedrag zoals seksueel geweld, seksueel misbruik en seksuele intimidatie komt veel voor. Als gevolg van veranderingen in de maatschappij is er aanleiding om de wetgeving te moderniseren. Zo is er sprake van een sterkere afkeuring van seksueel grensoverschrijdend gedrag. En van een toegenomen variatie in seksueel grensoverschrijdend gedrag. Met een strafwet die beter aansluit op de maatschappelijke realiteit kunnen misdrijven effectiever en eenduidiger worden aangepakt. Daarom ligt er een voorstel voor het wijzigen van het Wetboek van Strafrecht. De hoofdlijnen daarvan zijn:

- Er komt een onderscheid tussen seksuele misdrijven en misdrijven tegen de openbare orde.
- Introductie van de nieuwe delicten schuldaanranding en schuldverkrachting.
- Introductie van de nieuwe delicten seksueel betasten en seksueel lastigvallen.
- Online gepleegde seksuele misdrijven krijgen een duidelijke plaats in het wetboek.

Schuldaanranding/-verkrachting

Onder de huidige wetgeving moet het slachtoffer aantonen dat er sprake was van dwang: het opzettelijk veroorzaken dat het slachtoffer seksuele handelingen tegen de (kenbare) wil ondergaat. Niet willen is echter vaak niet duidelijk, vooral als er geen geweld is gebruikt en er geen duidelijk fysiek of verbaal verzet is geweest. In het voorstel voor het wijzigen van de wet worden seksuele handelingen in het ernstige vermoeden dat er sprake is van seks tegen de wil van een ander strafbaar. In twijfelgevallen komt er een onderzoeksplicht, bijvoorbeeld wanneer het slachtoffer verstijft of een weifelende of wisselende houding aanneemt. Bijvoorbeeld geen nee zegt en zich niet heel sterk en nadrukkelijk verzet. De dader moet dan aantonen dat hij/zij voldoende onderzocht heeft of de ander instemt met de seksuele handelingen.

In Zweden en Spanje stelt de wet dat seks zonder vooraf expliciet gevraagde goedkeuring ('ja') strafbaar is. Zo ver gaat het wetsvoorstel niet. En seks waarvan men achteraf spijt heeft wordt ook niet strafbaar.

Seksuele intimidatie

Seksuele intimidatie is nu niet herkenbaar strafbaar gesteld. Het voorstel is om in het openbaar seksueel betasten zelfstandig strafbaar te stellen. Dat is een lichtere variant van aanranding waarbij inbreuk op de seksuele waardigheid centraal staat: niet jezelf kunnen zijn in het openbaar. Het gaat dan om opzettelijke aanrakingen van/bij billen, geslachtsdelen of borsten. Een gemiddeld persoon (objectivering) wordt er bang van (onverhoeds) en/of voelt zich vernederd, gekwetst of krijgt schaamtegevoelens.

Het gaat niet om dergelijke aanrakingen die per ongeluk plaatsvinden, opzettelijke aanrakingen die niet seksueel bedoeld zijn (bijvoorbeeld arts) of waarbij situatie van vrees, vernedering etc. niet speelt (bijvoorbeeld partners).

In het openbaar seksueel lastigvallen door middel van opmerkingen of gebaren wordt strafbaar. Hieronder vallen seksuele verwensingen of opmerkingen, seksueel getinte verzoeken of toespelingen, seksuele gebaren, ook online. Nastaren, nafluiten en sissen worden niet strafbaar.

2 Doel onderzoek: hoe denkt de burger erover?

De aanpassing van de normstelling rondom seksuele misdrijven leidt naar verwachting tot maatschappelijke discussie.

Het ministerie van Justitie en Veiligheid wil inzicht verkrijgen in de publieke mening over de voorgestelde modernisering van de zedenwetgeving. Meer specifiek:

Wat vindt men van het creëren van een grotere onderzoeksplicht voor plegers bij onvrijwillige seks en van het strafbaar stellen van seksueel intimiderend gedrag?

Subvragen hierbij zijn:

- Hoe ziet het associatieve veld eruit rond seksueel overschrijdend gedrag? Wat verstaat men we hieronder?
- In hoeverre ziet men de voorgestelde modernisering van de zedenwetgeving als een passende/effectieve maatregel voor de ervaren problemen met seksueel grensoverschrijdend gedrag?
- In hoeverre is men het eens met de norm die wordt gesteld?
- Geeft het een duidelijk signaal aan (potentiële) plegers van seksueel grensoverschrijdend gedrag?
- Draagt het bij aan het beschermen van (potentiële) slachtoffers en het voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag?
- Wat zijn aandachtspunten voor communicatie hierover met de burger?

De inzichten zijn van belang voor de inhoud van het wetsvoorstel maar ook voor de manier waarop de communicatie over het wetsvoorstel met de samenleving het beste kan worden ingestoken. Het moet het Ministerie in staat stellen om adequaat te reageren op vragen en/of eventuele weerstand. Wat valt goed, wat ligt gevoelig? Waar zit weerstand en wat verdient meer uitleg?

3 Onderzoeksmethode

Teneinde de benodigde inzichten te verwerven is kwalitatief onderzoek uitgevoerd in de vorm van drie focusgroepen van elk 2 uur op 10 januari 2019 in Amsterdam, met algemeen publiek. Aan elke groep hebben 6-7 respondenten deelgenomen, gespreid naar opleidingsniveau, leeftijd en gezinssituatie. Deels woonachtig in Amsterdam, deels in omliggende gemeenten:

- Een groep met vrouwen.
- Een groep met een mix van mannen en vrouwen.
- Een groep met mannen.

De respondenten zijn geworven door een gespecialiseerd selectiebureau uit bestanden die dit bureau hiervoor heeft aangelegd. Respondentoverzichten zijn opgenomen als bijlage. De gesprekken zijn gevoerd aan de hand van een gespreksleidraad die in overleg met de opdrachtgever tot stand is gekomen (zie bijlage).

Aan het begin van het gesprek is een beknopte beschrijving van het wetsvoorstel uitgedeeld aan de respondenten. Deze is voorgelezen (en meegelezen door de respondenten). Hierna hebben de respondenten allereerst voor zichzelf hun spontane reacties bij het wetsvoorstel opgeschreven, teneinde onderlinge beïnvloeding in een te vroeg stadium te voorkomen. Daarna zijn de reacties plenair besproken en verder uitgediept. De beknopte beschrijving die is voorgelegd is als volgt:

Mensen moeten zich vrij kunnen voelen op straat, in openbare gelegenheden en op internet, zonder angst voor seksuele intimidatie. Daarom wordt het strafbaar om een ander seksueel te intimideren. Je mag een ander niet tegen zijn of haar zin als seksueel object neerzetten en die persoon daarmee kwetsen of vernederen. Het wordt strafbaar om opmerkingen of gebaren van seksuele aard te maken of om iemand seksueel te betasten. Dit mag niet op straat, maar ook niet online.

Seksueel contact mag alleen als de betrokkene dat wenst. Je zult moeten onderzoeken of de ander open staat voor het seksuele contact. Verzet betrokkene zich hevig dan is dat een duidelijk "nee". Maar als de ander bevriest of nee zegt en daarna stil blijft, is dat geen aanleiding om gewoon te proberen hoever je kunt gaan. Het zijn juist signalen dat de ander het niet wil. Als je doorgaat, dan is er sprake van seks tegen de wil, en dat wordt strafbaar gesteld. Dan maak je je schuldig aan verkrachting of aanranding. Dat is dus niet alleen het geval als de ander zich verzet.

Later in het gesprek zijn enkele voorbeelden ingebracht van situaties van seksuele intimidatie of schuldaanrandig of – verkrachting. Met als doel inzicht te krijgen in waar men zelf de grens legt en welke maatschappelijke discussie de situaties kunnen oproepen. Deze voorbeelden zijn opgenomen als bijlage.

Conclusies en aanbevelingen

1 Doelstelling

Het ministerie van Justitie en Veiligheid wil inzicht verkrijgen in de publieke mening over de voorgestelde modernisering van de zedenwetgeving. Meer specifiek:

Wat vindt men van het creëren van een grotere onderzoeksplicht voor plegers bij onvrijwillige seks en van het strafbaar stellen van seksueel intimiderend gedrag?

Subvragen hierbij zijn:

- Hoe ziet het associatieve veld eruit rond seksueel overschrijdend gedrag? Wat verstaat men we hieronder?
- In hoeverre ziet men de voorgestelde modernisering van de zedenwetgeving als een passende/effectieve maatregel voor de ervaren problemen met seksueel grensoverschrijdend gedrag?
- In hoeverre is men het eens met de norm die wordt gesteld?
- Geeft het een duidelijk signaal aan (potentiële) plegers van seksueel grensoverschrijdend gedrag?
- Draagt het bij aan het beschermen van (potentiële) slachtoffers en het voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag?
- Wat zijn aandachtspunten voor communicatie hierover met de burger?

2 Seksueel overschrijdend gedrag

Seksueel overschrijdend gedrag wordt primair geassocieerd met fysiek seksueel grensoverschrijdend gedrag, tegen de vrije wil, waarbij het slachtoffer zich bedreigd voelt (verkrachting, aanranding, betasten). Associaties met seksuele intimidatie zijn minder sterk, en binnen deze categorie beschouwt men primair seksuele intimidatie in real life situaties als ernstig, omdat de gepercipieerde dreiging hier het grootst is (anders dan bij online, waar het weliswaar vervelend is, maar veelal als minder ernstig wordt ervaren, soms zelfs als gangbaar, tenzij er sprake is van herhaaldelijk stalken of lastigvallen).

Men is unaniem van mening dat seksueel grensoverschrijdend gedrag een groot grijs gebied betreft, omdat normen, percepties en grenzen sterk kunnen verschillen van persoon tot persoon.

3 Voorgestelde modernisering van zedenwetgeving

Er is draagvlak voor de voorgestelde modernisering van de zedenwetgeving vanuit de normstelling waar de wet aan kan bijdragen. De wet kan een bijdrage leveren aan bewustwording en zelfreflectie en kan zo helpen seksueel grensoverschrijdend gedrag te verminderen.

Vrouwen

Vooraf vrouwen (lees 'slachtoffers') voelen zich door de wet gesteund, erkend en gesteerd. De wet geeft een gevoel van bescherming en veiligheid. Voor hen kan tevens een drempelverlagend effect uitgaan van de nieuwe wet om aangifte te doen. Juist omdat explicieter wordt gemaakt waartegen je aangifte kunt doen. Drempels zouden tevens kunnen worden verlaagd wanneer duidelijk wordt dat aangifte van lichtere categorieën misdrijven minder belasting (onderzoek) vergt van het slachtoffer. Ook hebben zij de verwachting dat de wet hen kan helpen in het afdwingen dat men serieus genomen wordt door anderen. De politie wordt in dit kader veel genoemd, omdat er ervaringen zijn dat de politie slachtoffers nu onvoldoende serieus neemt (zegt dat aangifte doen geen zin heeft). Met de nieuwe wet wordt aangifte doen zinvoller en kansrijker is de verwachting: de politie (en slachtoffer) krijgen een instrument in handen om aangifte te doen. De verruiming van de onderzoeksplicht voor potentiële plegers wordt zeer gewaardeerd, juist ook omdat de ervaring (direct of indirect) is dat verzet of een expliciet "nee" niet altijd mogelijk is. Het voorbeeld van bevroren door slachtoffers zorgt voor veel draagvlak voor de voorgestelde wet.

Mannen

Mannen voelen zich door de voorgestelde wetgeving bedreigd en in de rol van pleger/dader of boeman gedrukt (gestigmatiseerd). De wet roept bij hen veelal gevoelens op van angst, weerstand en soms ook boosheid, wat we ook terugzien in de onderlinge dynamiek. Zij kunnen de wet in het belachelijke trekken en tevens ervaren als enigszins betuttelend. Dit alles is voor een groot deel toe te schrijven aan het te grijze gebied dat men ervaart, de grote onduidelijkheid en de daarmee voor hen (in potentie aanwezige) risico's. Met name het risico op misbruik (valselyk beschuldigd worden) wordt genoemd, maar ook het risico op het onbedoeld verkeerd doen (juist omdat percepties en grenzen zo kunnen verschillen, zo subjectief zijn). Zij zijn unaniem van mening het cruciaal is dat er duidelijke richtlijnen komen over wat wel en niet mag. Hierbij is er behoefte aan zo concreet mogelijke informatie. Ook zijn zij van mening dat er ook aandacht zou moeten zijn voor hoe vrouwen grenzen kunnen aangeven.

Mannen en vrouwen

Vrouwen onderschrijven de risico's die mannen aan de nieuwe wet verbinden, en onderschrijven dat duidelijkheid nodig is. Overigens niet alleen voor de mannen, maar ook voor henzelf (zie paragraaf communicatie).

De nieuwe wetgeving wordt al met al ervaren als een meer passende maatregel voor de problemen die ervaren worden, vooropgesteld dat introductie ervan gepaard gaat met goede voorlichting. De wet kan dan bijdragen aan een vermindering van het aantal seksueel grensoverschrijdende delicten (afschrik-effect, bewustwording), een toename van het aantal succesvolle aangiftes (drempelverlagend) en aan verandering/inbedding van een nieuwe norm (bewustwording).

4 Draagvlak voor de norm

Het draagvlak voor de norm dat mensen zich vrij moeten kunnen voelen zonder angst voor seksuele intimidatie en seksueel betasten is groot. Dit geldt in minstens zo sterke mate (veelal sterker) voor de norm dat seksueel contact alleen mag als de betrokkene dat wenst. Ook de sociale norm is dat seksueel contact alleen op vrijwillige basis mag plaatsvinden. De verruiming van de onderzoeksplicht van de potentiële dader wordt in essentie positief gevonden. In de praktijk heeft men behoefte aan veel concrete en duidelijke informatie over waar de grens ligt en hoe je goed onderzoek doet.

Wat men ervaart als grensoverschrijdende seksuele intimidatie is zeer persoonlijk. In dit onderzoek hanteren de mannen een ruimere definitie van wat toelaatbaar is dan vrouwen, maar leggen beiden de grens ruimer dan in real life situaties (waar er meer directe dreiging vanuit kan gaan dan bij intimidatie online).

5 Signaal aan (potentiële) plegers van seksueel grensoverschrijdend gedrag

Van de wet gaat een signaal uit naar (potentiële) plegers van seksueel grensoverschrijdend gedrag. De wet maakt dat men voorzichtiger te werk zal willen gaan. Het betreft echter niet een *duidelijk* signaal. Duidelijk is dat grensoverschrijdend gedrag niet mag, dat seksuele intimidatie en onvrijwillige fysieke seks niet mogen en dat er een verruiming van de onderzoeksplicht voor de plegers geldt. Echter, wat "grensoverschrijdend seksueel" precies inhoudt is nog te onduidelijk en ook is onduidelijk op welke signalen potentiële plegers opmerkzaam moeten zijn.

6 Beschermen van (potentiële) slachtoffers en verminderen van seksueel grensoverschrijdend gedrag

De nieuwe wet geeft (potentiële) slachtoffers een gevoel van toegenomen bescherming en veiligheid. Het afschrik-effect dat van de wet kan uitgaan, als ook het normstellende effect kunnen een bijdrage leveren aan verminderen van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Het kunnen opvolgen van aangiftes door de politie (voldoende mankracht, snelheid en vaardigheden) is van invloed op de gepercipieerde effectiviteit van de voorgestelde nieuwe wet.

7 Aandachtspunten voor communicatie met de burger

Belangrijke aandachtspunten voor communicatie met de burger zijn ons inziens:

- De wet framen als een aansluiting op, opvolging van, de sociale norm die er al is (seksueel contact mag alleen op vrijwillige basis mag plaatsvinden).
- Aandacht voor wat er nieuw of anders is in de wet
- *Onvrijwillig, ongewenst* is een goed aspect om het seksueel grensoverschrijdende aan te geven
- Erkenning dat seksueel overschrijdend gedrag ervaren kan worden als een grijs gebied
- Gevolgd door zoveel mogelijk vergaande concretisering, verduidelijking van het grijze gebied:
 - wat mag wel en niet, op welke signalen moet je opmerkzaam zijn (hoe geef je goede invulling aan de verruimde onderzoeksplicht), voorbeeldcases
- De wet is onpartijdig. Benadrukken dat de wet er ook voor mannen is (ook mannen kunnen slachtoffer zijn) en uitgaan van de goede intenties van (potentiële) plegers. We willen je behoeden voor het maken van fouten. Zoveel mogelijk wegblijven van stigmatisering of discriminatie.
- Het vergroten van inlevingsvermogen in het leed van slachtoffers: hoe groot is de impact op hun leven? Dit tevens om tegenwicht te bieden aan het in het belachelijke trekken van het strafbaar stellen van seksuele intimidatie.
- Aandacht voor wat voor bewijs nodig is. En ook voor hoe je je kunt verweren tegen valse beschuldigingen.
- Aandacht voor de strafmaat.
- Aandacht voor de rol van de politie. Waarbij het belangrijk is dat deze neergezet wordt als geloofwaardig betrokken en effectief. Mogelijk is het goed om uit te leggen dat de politie nu wettelijk meer in handen heeft voor succesvolle aangiftes. En kan iets van een aanmoediging worden gedaan om aangifte te doen.
- Verandering van een norm vergt tijd.

Wat betreft het normstellende aspect is de mening dat dit tijd vergt, als ook educatie. Hier zou op (basis)scholen aandacht voor moeten zijn. In dat geval niet alleen voor waar de grenzen liggen en hoe je die onderzoekt. Maar ook voor hoe je kenbaar kunt maken dat iets onvrijwillig is. Naast scholen denkt men aan een massamediale campagne en aandacht in tv-programma's en op online platforms.

Resultaten

1 Overall

In het onderzoek zien we grote verschillen in de groepsdynamiek binnen de mannen en vrouwen groep (in de mix groep met zowel mannen als vrouwen zien we die door sekse bepaalde verschillen ook, maar subtieler). Ook zien we een duidelijk verschil in het perspectief van waaruit men de nieuwe zedenwetgeving benadert (in dit onderzoek: vrouwen het slachtofferperspectief, mannen het daderperspectief), wat van invloed is op de discussie die zij voeren.

We noemen de belangrijkste verschillen en overeenkomsten hier kort (en gaan er later meer in detail op in).

Overeenkomsten

Ondanks verschillen in groepsdynamiek en perspectief, zijn er ook belangrijke overeenkomsten in hoe men tegenover de voorgenomen nieuwe zedenwetgeving staat. De belangrijkste overeenkomsten zijn:

- Men is unaniem van mening dat de wet goed is vanwege de normstelling. Vanuit deze optiek is er draagvlak. Het is goed dat er aandacht komt voor wat wel en niet seksueel acceptabel gedrag is.
- Aan de nieuwe wet wordt preventief effect toegekend (normstelling): bewustwording, nadenken over waar de grenzen liggen en hoe je ermee omgaat.
- Men is unaniem van mening dat het goed is dat er aandacht komt voor seksueel grensoverschrijdend gedrag *online*.
- Men verwacht unaniem dat het strafbaar stellen in de praktijk moeilijk uitvoerbaar zal zijn (bewijslast, subjectieve component, verschillen in percepties, het grijze gebied). Met name bij de mannen roept dit veel vragen op over wat wel en niet kan (waarbij zij vaak zelf de norm willen neerzetten of bepalen) hoe.
- In alle groepen is opgemerkt dat de beknopte beschrijving van de wet die aan hen is voorgelegd mannen enigszins neerzet als 'de boeman', 'de boosdoener' (stigmatiserend, discriminerend, mannen worden in de daderrol gedrukt). Waardoor het lijkt alsof de wet er vooral is om vrouwen te steunen. Dit wordt in een later stadium van de gesprekken wel genuanceerd (ook mannen kunnen slachtoffer zijn), maar de indruk dat de wet er vooral in het voordeel van vrouwen is overheerst. Tegelijk wordt door de respondenten onderschreven dat mannen meestal de dader zijn, en slachtoffers meestal de vrouwen.
- Unaniem uit men een sterke behoefte aan duidelijkheid, die samenhangt met de wens/noodzaak het grijze gebied minder grijs te maken. Hierbij geldt: hoe concreter, hoe beter.
- In alle groepen wordt gemeld dat de nieuwe wetgeving niet zonder aandacht voor (optreden, snel en capabel handelen van) de politie en rechters kan.

Verschillen

Verschillen in reacties hangen samen met het perspectief van waaruit men de nieuwe wetgeving benadert: het slachtoffer perspectief (in dit rapport de vrouwen) of het perspectief van de dader (in dit rapport de mannen):

Mannen

- Mannen uiten zich zeer sceptisch over de nieuwe wet. Deze reacties vinden hun oorsprong met name in de angst voor valselijk beschuldigd worden door slachtoffers (misbruik). Zij ervaren de wet als bedreigend.
- De reacties van de mannen geven er blijk van dat zij andere grenzen ervaren/hanteren ten aanzien van (met name verbale) seksuele intimidatie in real life (niet online) situaties. Zij vinden meer vallen binnen de acceptabele/toelaatbare norm dan vrouwen. Ten aanzien van fysiek seksueel grensoverschrijdend gedrag zijn hun meningen en grenzen meer in lijn met die van de vrouwen, maar ook hier ervaart men een grijs gebied.
- Mannen trekken de uitvoering van de onderzoeksplicht soms in het belachelijke. Waarbij zij van mening zijn dat de wet ook kan doorslaan.
- Mannen uiten een andere meningen over welke signalen voldoende eenduidig/duidelijk zijn om aan te geven dat er sprake is van onvrijwillige seks. Zij worstelen als het ware met wat goed onderzoek doen is (onderzoeksplicht). Zij:
 - Geven aan dat signalen soms multi interpretabel zijn.
 - Hebben het veelal over de context/sfeer waarbinnen het gedrag zich afspeelt, en wat eraan vooraf is gegaan. En zijn van mening dat er sprake moet zijn van een duidelijker “nee” of duidelijker “nee-gedrag” dan de nieuwe wet stelt (heeft de vrouw bijvoorbeeld het gedrag uitgelokt, had de vrouw duidelijker kunnen zijn zonder dat daar voor gevaar aan kleefde).
- Mannen kennen de wet een iets lager korte termijn effect toe dan vrouwen. Immers: een norm veranderen kost tijd, en handhaving van de nieuwe wet (de korte termijn) zal moeilijk zijn.

Vrouwen

- Vrouwen voelen zich gesterkt door de nieuwe wet.
- De discussie start met reacties op het deel over situaties van aanranding en verkrachting.
- Dat non-verbale signalen (zoals verstijven, bevroren) ook meegenomen moeten worden (grotere onderzoeksplicht dader) wordt als zeer positief en steunend ervaren. Zij delen ook spontaan verhalen over situaties waarin zij zich niet bij machte voelden om een duidelijk “nee” of verzet te tonen, en waarbij er wel sprake was van seksueel gedrag tegen hun wil.

- De wet biedt bescherming en veiligheid aan vrouwen/slachtoffers, en doet recht aan de behoefte aan rechtvaardigheid. De wet heeft voor hen op de lange termijn effect (normstelling, preventie), maar ook op de korte termijn verwachten zij een preventief effect. De wet zal volgens hen:
 - potentiële daders afschrikken
 - potentiële daders aanzetten tot nadenken/reflectie over grenzen en normbesef
 - slachtoffers erkenning, houvast en duidelijkheid bieden: de wet geeft bestaansrecht aan vergrijpen en geeft je kracht om aangifte te doen (minder machteloze gevoelens, je kunt je recht afdwingen bij de politie en daarmee een tegenwicht bieden voor het geval de politie jouw aanklacht niet serieus neemt).

De groepen geven de indruk dat de vrouwen sympathiseren met de mannen/potentiële daders, omdat zij ook voelen dat de wet voor hen heel bedreigend en risicovol kan zijn (misbruik door slachtoffers, fouten maken door gebrek aan duidelijkheid, een grijs, subjectief gebied). Opvallend is dat in het groepsgesprek met de mannen er relatief weinig sympathie is voor de vrouwen/slachtoffers. Vrouwen worden vaak als (mede)verantwoordelijk gehouden, ook in situaties waarbij er sprake is geweest van (sterk) seksueel overschrijdend gedrag door de dader/man. Dit juist vanwege (non-verbale) signalen/gedrag die de vrouwen hebben afgegeven (zoals meegaan naar een huis, uitdagend dansen, etc.).

Spontane reacties en associaties mannen in beeld

Spontane reacties en associaties vrouwen in beeld

De associaties die mannen en vrouwen delen zijn in dezelfde kleur aangegeven in de visualisaties. In de navolgende paragrafen worden de bevindingen verder uitgewerkt.

2 In essentie positief over nieuwe zedenwetgeving vanwege normstelling

Door zowel mannen als vrouwen wordt in essentie positief tegen het wetsvoorstel aangekeken. Dit met name omdat de nieuwe zedenwetgeving:

- **Aansluit bij de sociale norm:**
 - Onvrijwillig seksueel fysiek contact/seks mag niet. Vanuit deze norm vindt men het in essentie goed dat er een ruimere onderzoeksplicht geldt.
 - Seksuele intimidatie mag niet (al verschillen mannen en vrouwen wel in waar zij hierbij de grens leggen van wat strafbaar zou moeten zijn en wat niet)
- **Aansluit bij de huidige tijdsgeest:**
 - Nu ook aandacht voor online/internet
 - Soms ook: bewustwording dat bepaald seksueel gedrag niet "normaal" of "acceptabel" is, ook al is het wellicht gangbaar. De me too beweging (met name bij vrouwen)
- Een bijdrage kan leveren aan het **tot stand laten komen**, vormgeven of verder inbedden, **van een norm**. Iets dat in essentie positief wordt gevonden (door zowel mannen en vrouwen), en ook nodig (met name door vrouwen/slachtoffers).

Een deel van de respondenten had spontaan verwacht dat de misdrijven die in de nieuwe wet worden genoemd al strafbaar waren, en kijken er van op dat hier een nieuwe wet voor nodig is. Zij geven hierbij aan: "beter laat dan nooit". Er blijkt hierbij ook enige verwarring te worden veroorzaakt doordat bij een deel van de respondenten bekend is dat er regionaal (bijvoorbeeld in Rotterdam) al zaken zoals seksuele intimidatie strafbaar zijn, zonder dat zij beseffen dat dat landelijk (nog) niet het geval is. Ook zijn aanranding en verkrachting al strafbaar. Dat het verschil hem juist zit in de grotere onderzoeksplicht voor de plegers is niet voor iedereen direct duidelijk.

3 Vrouwen (slachtoffers) voelen zich gesterkt, gesteund en erkend

Men is van mening dat de nieuwe wet er is in het voordeel van vrouwen. Dit omdat zij 'traditiegetrouw' meestal het slachtoffer zijn van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Voor hen is er vooral winst te behalen bij de nieuwe wet. Van de nieuwe wet gaat voor hen bescherming en veiligheid uit, als ook een preventieve werking (een dader zal wel goed nadenken eer hij iets seksueel grensoverschrijdends doet dat strafbaar is, is de aanname).

In de discussie tussen de vrouwen gaat het in eerste instantie vooral over de grotere onderzoeksplicht die gecreëerd is voor (potentiële) plegers.

Van de nieuwe wet gaat erkenning van de ernst van de impact uit. Met de nieuwe wet wordt volgens de (potentiële) slachtoffers recht gedaan aan de slachtoffers:

- Het geeft aan dat de nieuwe wet de slachtoffers serieus neemt, en dat bepaald gedrag echt niet mag. Waarbij er vooral draagvlak is voor verruiming van de onderzoeksplicht van ongewenst fysiek contact en het concretiseren van seksueel betasten tot aparte strafbare categorie.
- De wet biedt bescherming en veiligheid aan vrouwen/slachtoffers, en doet recht aan de behoefte aan rechtvaardigheid.
- Dat non-verbale signalen (zoals verstijven, bevroren) ook meegenomen moeten worden door de dader (grotere onderzoeksplicht) wordt als zeer positief en steunend ervaren. Dat dit nodig is sluit aan bij persoonlijke ervaringen. Vrouwen delen ook spontaan verhalen over situaties waarin zij zich niet bij machte voelden om een duidelijk "nee" of verzet te tonen, en waarbij er wel sprake was van seksueel gedrag tegen hun wil.
- De wet heeft voor vrouwen op de lange termijn effect (normstelling, preventie), maar ook op de korte termijn verwachten zij een preventief effect. De wet zal volgens hen:
 - potentiële daders afschrikken
 - potentiële daders aanzetten tot nadenken over grenzen en normbesef
 - potentiële daders aanzetten tot het doen van beter onderzoek naar of de ander ook echt wil en er sprake is van vrijwillig seksueel contact

- slachtoffers erkenning, houvast en duidelijkheid bieden: de wet geeft bestaansrecht aan vergrijpen en geeft je kracht om aangifte te doen (minder machteloze gevoelens, je kunt je recht afdwingen bij de politie en daarmee een tegenwicht bieden voor het geval de politie jouw aanklacht niet serieus neemt).
- Dat een categorie is gecreëerd voor de lichtere variant van ongewenst fysiek contact (seksueel betasten) wordt gewaardeerd. Zo krijgen ook deze vergrijpen bestaansrecht, en kun je je hierdoor als slachtoffer gesterkt voelen om hierover aangifte te gaan doen (empowerment). Seksueel betasten is weliswaar minder ernstig dan aanranding of verkrachting, maar het is volgens de nieuwe wet wel onmiskenbaar ernstig genoeg om strafbaar te zijn (erkenning slachtoffer).
- Wanneer duidelijk wordt gemaakt (door de gespreksleider) dat aangifte doen op de lichtere categorie (seksueel betasten) ook een ander, minder uitgebreid en ingrijpend onderzoek vergt, dan gaat ook hier een drempel verlagend effect van uit om aangifte te doen.
- Dat er ook aandacht is voor online seksueel lastigvallen wordt gewaardeerd, omdat er nu nog niet echt iets voor is. Maar er wordt een relatief lager belang aan toegekend (ten opzichte van onvrijwillig fysiek contact).

Enkele citaten ter illustratie:

Gevoel van veiligheid, bescherming, je vrij kunnen voelen, rechtvaardigheid. Preventie.

Goed. Dat het serieus genomen wordt, dat er meer aandacht voor komt. Ook voor slachtoffers dat ze zich begrepen voelen.

Handvatten om wat in werking te kunnen stellen bij de politie als je aangevallen bent. Als het nu online gebeurt dan heb je weinig houvast. Nu geeft de rechtspraak in elk geval aan: Oké het mag niet.

Het geeft grenzen aan. Niet alleen sterk verzet, maar ook gewoon zonder dat je begint te gillen kan het 'nee' betekenen. Geeft grenzen aan aan de dader. Eigenlijk aan iedereen.

Ik vind het ook heel goed dat er staat dat als de persoon stil blijft dat geen aanleiding is om door te gaan. Misschien dat iemand niet heel krachtig zegt dat ze het niet wil. Om dat wettelijk zo te stellen ook.

Zet mensen ook aan het denken als er zo een wet wordt gemaakt. Mensen gaan er dan over nadenken van 'doe ik dat ook?' en 'waarom is dat slecht of niet?'. Bewuster van je gedrag. Wakker worden.

Ik vind het goed dat de norm wordt blootgesteld. Zo van 'dit is niet OK'. Heel goed voor vrouwen. Want wij vrouwen moeten maar accepteren dat dit gedrag is wat bij mannen hoort. Wat mannen altijd hebben gedaan. Terwijl het eigenlijk niet OK is. In ieder geval gaat daar nu wat in veranderen.

Ik denk wel dat als mannen nu een foto krijgen van vrouwen dat ze die dan niet meer doorsturen.

Heel goed vind ik dit. Mijn dochter heeft een vriend gehad, het was over en uit, en ze durfde haar grenzen niet goed aan te geven. Toen is hij toch te ver gegaan. Ik dacht: ja meid, had dan ook wat gezegd, maar.... Het doet me wel echt wat, want ze zit er echt mee en dat vind ik naar. Maar goed, ze zei niks. Ze had zoiets van: wat moet ik zeggen? Ze bevroor gewoon. En hij had zoiets van: je wilt wel. Je zegt geen nee. Terwijl de gevolgen best groot zijn, ze zit er nog mee en ik dus ook.

De politie moet je nu wel serieus nemen. Er staat nu zwart op wit van 'dit mag wel en dit niet'. Het feit van bevroren enzo. Dat je niet alleen met een 'nee' serieus wordt genomen. Ja, want je bent op dat moment misschien wel in shock. Dus dat is wel heel belangrijk dat non-verbale'.

4 Mannen voelen zich juist bedreigd en gestigmatiseerd

Alhoewel ook mannen in essentie voorstander zijn van de intentie van de nieuwe wet (seksueel grensoverschrijdend gedrag verminderen, een norm neerzetten), voelen zij zich vaak juist bedreigd en gestigmatiseerd door de nieuwe wet. Bij hen maakt de nieuwe wet gevoelens van angst en weerstand los, en soms ook boosheid. Dit omdat zij zich als het ware in de daderrol gedrukt voelen en zich heel kwetsbaar voelen voor misbruik. Deze gevoelens van angst en onzekerheid en de als hoog ervaren risico's domineren het gesprek. Deze worden ook sterk bepaald door het grijze gebied dat men in de nieuwe wet ervaart. De nieuwe wet beoogt een duidelijkere, strengere norm neer te zetten, maar is onvoldoende duidelijk over wat dit in de praktijk betekent.

Angstwekkend eigenlijk dat je veroordeelt kan worden voor wat je zegt. En al helemaal: wie gaat bewijzen dat jij dat hebt gezegd? Ik vind het ook niet OK dat de overheid gaat bepalen wat je mag zeggen. Een beperking van het recht op vrije meningsuiting. En valse beschuldigingen. Dat iemand in een keer kan roepen "ik ben seksueel geïntimideerd".

Deze wet is tegen de mannen. De man wordt ingeperkt, dat we hier de boosdoeners zijn. Alleen als man kun je gepakt worden, als vrouw niet.

In eerste instantie was ik het er helemaal mee eens. Maar stel dat iemand kwaad in de zin heeft en je erbij wil lappen. Het is moeilijk te bewijzen. Dan ben je straks nog de lul ook. Ik vind het een moeilijk onderwerp.

Een deel van de mannen geeft aan tevens weerstand te voelen omdat de nieuwe wet de natuurlijke mannelijke neiging tot flirten zal onderdrukken. Ook een vrouwelijke respondent geeft aan dat de wet niet moet doorslaan omdat flirten leuk is.

Ik zou minder snel flirten. Ik zou er heel erg voorzichtig in zijn. Het lijkt me niet fijn.

Straks durven mannen niet meer met je te flirten omdat ze bang zijn dat ze gestraft worden. Moet een man dan gaan vragen "mag ik hier mijn hand op leggen?". Dan zou ik denken: wat een sukkel. Soms wil je dat een man een beetje aanpakt.

5 Veel onzekerheid, onduidelijkheid. Zowel handhaving als naleving is moeilijk

De nieuwe wetgeving roept al met al veel onduidelijkheid op, en ook gevoelens van onzekerheid. Zowel bij mannen als vrouwen. De behoefte aan duidelijkheid zien we in veel sterkere mate terug bij de mannen.

Alle respondenten geven aan te verwachten dat de nieuwe zedenwetgeving moeilijk te handhaven is (controle, bewijsvoering), wat men met name verbindt aan risico's voor (potentiële) daders en aan een extra belasting van de handhavende, controlerende of bestraffende partij(en).

Grijs gebied

De onzekerheid en onduidelijkheid komen doordat men een groot grijs gebied ervaart (zowel voor seksuele intimidatie als bij onvrijwillig seksueel contact):

- Men ervaart de definities zoals "seksueel tegen de wil" en "seksueel intimideren/kwetsen" als zeer breed.
- Waarbij veel subjectief is. Immers persoonlijke percepties, intenties en grenzen kunnen onderling sterk verschillen: Wat is de norm? Wat kan/mag wel en wat kan/mag niet? Waar ligt de grens?
- En zaken zich moeilijk laten omzetten in het harde, duidelijke, aantoonbare en bewijsbare en dus ook verwijtbare/strafbare.

Het lijkt me wel iets dat heel moeilijk te controleren is. Dan is het jouw verhaal tegen mijn verhaal. Je hebt wel 'ja' gezegd, en de ander zegt van niet. En waar leg je de grens ook? (vrouw)

Ik denk dat meningen heel erg kunnen verschillen. Iemand vind iets niet intimiderend en de ander wel. (vrouw)

En mensen die er niet bij waren (politie, rechter) hebben een ander oordeel of beeld van de situatie. Daarom is het lastig vast te stellen, er zijn altijd meerdere kanten van een verhaal. (vrouw).

Elke situatie is uniek dus dat is moeilijk te beoordelen. (vrouw)

Seksuele intimidatie.... De een houdt van flirten en de ander voelt zich bedreigd. Kun je beschuldigd worden terwijl het helemaal niet zo bedoeld is. (vrouw)

Er komt een wet die grenzen gaat trekken, maar het is nog steeds heel vaag. (man)

Je moet een ander niet seksueel lastig vallen dat is vanzelfsprekend. Maar het is wel een heel ruim begrip. Als de ander het verkeerd opvat heb je al een meningsverschil. Ik bedoel het niet slecht en die ander kan dan verkeerde bedoelingen hebben (man)

Gevaar van misbruik door slachtoffers, toegenomen risico's voor (potentiële) daders

Alle respondenten zien het risico van misbruik door oneigenlijke slachtoffers, waar "daders" sterk door gedupeerd kunnen raken. Het betreft dan vooral ongewenst fysiek contact, maar zeker ook seksuele intimidatie.

Zo is het bijvoorbeeld denkbaar dat je iemand een complimentje wil geven en dan de ander dat als intimiderend ervaart. Of dat iemand na afloop van seks spijt krijgt, of zich gedumt voelt, en dan achteraf beweert dat de seks onvrijwillig was. Dat slachtoffers nu eerder aangifte kunnen doen van aanranding of verkrachting (ook bij subtielere signalen zoals verstijven bijvoorbeeld), betekent voor sommigen ook juist een verruiming van het grijze gebied.

Met name in de mannengroep is hier veel discussie over. Logisch ook, omdat zij de behoefte hebben zich te weren tegen 'gevaar' en 'risico's'. De discussie gaat dan ook veel in op de rol van de vrouw, en signalen van (vermeende) bedoelingen van de vrouw (niet alleen signalen die duiden op seks tegen de wil, maar bijvoorbeeld ook over signalen die juist wil/zin in seks zouden kunnen betekenen, het uitdagen van mannen, etc.).

Nou ja, je hebt vrouwen die wel degelijk in eerste instantie wat willen en achteraf denken ze "shit ik heb hier spijt van". En dan heb je de poppen aan het dansen terwijl ze in eerste instantie... Ik moet denken aan die wet als in Zweden, dan moet er van te voren ingestemd worden, een duidelijke afspraak gemaakt worden en anders is het verkrachting.

Wat voor bewijs is er nodig

In alle groepen rijst ook de vraag wat voor bewijs er nodig is. Immers, niet in alle gevallen is er bewijs (zoals camera opnamen of getuigenverklaringen). En is er juist een subjectieve component. Mannen willen weten waarop of waarvoor ze 'gepakt' kunnen worden en hoe zij zich hiertegen kunnen verweren, vrouwen willen weten wat er nodig is om een goede zaak te hebben.

Ridiculiseren

De mannen hebben de neiging de uitvoerbaarheid van de wet te ridiculiseren. Dit leidt tot reacties als: laat ze echte boeven gaan vangen en zich daarop concentreren. Deze reacties vinden hun oorsprong in:

- Dat de wet volgens hen een mooie kern/intentie heeft, maar in veel gevallen niet werkbaar zou zijn, juist vanwege het grijze gebied, het ontbreken van duidelijke harde, concrete richtlijnen.
- Het belang van het strafbaar stellen van seksuele intimidatie (mogelijke impact op het slachtoffer) wordt niet altijd gevoeld/onderkend. Immers: "vrouwen vragen er (soms) zelf om".

6 Behoeftte aan duidelijkheid

De nieuwe zedenwetgeving roept een sterke behoefte aan duidelijkheid op, teneinde het grijze gebied (en daarmee gepercipieerde samenhangende risico's, plichten en rechten) zoveel mogelijk in te perken.

Door deze wet voel je je meer begrepen als slachtoffer. Maar ik denk wel dat als deze wet in zou gaan, dat er dan heel veel uitleg omheen gegeven zou moeten worden. (vrouw)

Online is het nog heel vaag omschreven vind ik. Wat wel of niet mag. (vrouw)

Wat kan wel en wat kan niet? En voorbeelden wil ik erbij. Want elke mens vindt iets anders (vrouw)

Hoe zit dat dan met goed bedoelde flirt signalen die negatief worden opgevat? Hoe gaat de wet daarmee om? (man)

Wat houdt goed onderzoeken dan in? (man)

Vooraf bij daderperspectief

We zien dit vooral, maar niet alleen, bij de mannen (lees potentiële daders). Die vooral voor hun veiligheid vrezen, omdat zij 'zomaar' beschuldigd kunnen worden met het risico op strafrechtelijke veroordeling:

- Wat mag wel en wat mag niet?
- Hoe doe je goed onderzoek? Op welke signalen moet je letten?
- Wat voor bewijs is er nodig? Hoe is dit te controleren?
- Wat zijn de plichten van het 'slachtoffer'? Hoe en in hoeverre moet deze kenbaar maken (al dan niet verbaal/subtiel) dat seks tegen de wil is?
- Hoe je onschuld bewijzen?
- Wat is de strafmaat?
- Voor wie is de nieuwe wet er (voor iedereen, ook voor mannen)

Maar zeker ook bij slachtofferperspectief

Maar ook bij vrouwen (lees potentiële slachtoffers) zien we een duidelijke informatiebehoefte:

- Wat mag wel en niet?
- Wanneer heb je een zaak? Wanneer moet de politie jouw aangifte/verhaal serieus nemen?
- Waar kun je naar toe als er iets gebeurt? Is er een aanspreekpunt (bijvoorbeeld bewaker discotheek of iemand op straat)
- Wat voor bewijs is er nodig?
- Wat is de strafmaat?

Deze vrouwen willen tevens het risico minimaliseren dat zij geen strafrechtelijke grond hebben om aangifte te doen, als ook het risico dat zij niet serieus genomen worden door politie en hun omgeving.

Duidelijkheid is cruciaal

Men is unaniem van mening dat het cruciaal is dat veel duidelijkheid wordt geboden. Spontaan noemt men veelal: richtlijnen over wat wel en niet mag, voorbeeldcases uit de praktijk.

Meer hierover in de paragraaf die gaat over communicatie.

7 Wat is seksueel grensoverschrijdend gedrag? En waar ligt de grens?

Associatieveld seksueel grensoverschrijdend gedrag dat strafbaar zou moeten zijn

Het associatieveld rondom seksueel grensoverschrijdend gedrag dat strafbaar zou moeten zijn, ziet er als volgt uit:

Hierbij moet in aanmerking genomen worden dat de associaties in kaart gebracht zijn nadat het voorstel voor de nieuwe zedenwet was geïntroduceerd en besproken. Ze zijn niet allen zo letterlijk genoemd, maar deels ook gedestilleerd uit de gesprekken. Er is veel discussie over waar de grens ligt en de meningen verschillen. Mannen en vrouwen zijn het meer eens over de grens voor aanranding en verkrachting en verschillen sterk in waar zij de grens leggen voor seksuele intimidatie. Mannen hanteren een ruimere grens in dit opzicht en vinden eerder dat een vrouw erom vraagt (gedrag, kleding).

Fysiek onvrijwillig seksueel contact is grensoverschrijdend

Unaniem is men van mening dat sprake is van seksueel grensoverschrijdend gedrag bij Ongewild fysiek contact.

Voor mij ligt de grens echt bij fysiek contact: vastpakken, vastgrijpen. (man)

Bepalend voor of men fysiek contact ziet als grensoverschrijdend zijn met name:

- Signalen of gedrag van de ander.

Vrouwen vinden het goed dat de nieuwe wet hierbij ook non-verbale signalen onder de onderzoeksplicht schaaft. Mannen op zich ook, maar zij worstelen er ook mee, omdat non-verbale signalen niet altijd eenduidig te interpreteren zijn. Mannen wensen dan ook zo veel mogelijk duidelijkheid van de ander.

Echter er zijn situaties denkbaar, waarbij het fysieke contact ongewild blijkt te zijn (seksueel betasten) zonder dat de 'pleger' dit weet. Zo geeft een mannelijke respondent aan in een café soms een hand op de heupen van een vrouw te leggen als hij wil passeren. Dat is onderdeel van het flirten. Desondanks zou een vrouw dat als seksueel overschrijdend kunnen ervaren.

Seksuele intimidatie: waar ligt de grens?

In het geval van seksuele intimidatie vinden de respondenten het veel moeilijker om aan te geven waar voor hen de grens ligt.

Bepalend voor waar men de grens legt is (in willekeurige volgorde):

- Context
- De intentie van de pleger
- Online of real life
- Is er sprake van (be)dreiging
- Is het eenmalig of wordt het stalking, gebeurt het vaker
- Is er sprake van uitlokking/uitnodiging tot het maken van opmerkingen (uitdagende kleding/foto's/gedrag)
- Welke woorden worden gebruikt

De context wordt veel genoemd bij de discussie over waar men de grens legt. Bij het bepalen van waar de grens ligt weegt men vaak af:

- Wat is eraan voorafgegaan?
- Is het avond of overdag?
- Wat is de lichaamstaal en toonzetting?
- Ben je alleen of met anderen?
- In welke omgeving gebeurt het?

Enkele citaten van mannen:

Waar ligt de grens? Als ik fluit denk ik dat een meisje het wel leuk vindt dat ik fluit.

Vrouwen vinden het toch ook leuk om een compliment te krijgen? Dat streelt toch haar ego?

Kijk als een vrouw haar lippen en tieten opspuit, dan wil ze toch aandacht?

Ik heb een tijdje in de bouw gewerkt. Loopt een vrouw langs en dan mag je straks geeneens meer fluiten ofzo? Dat gebeurt al eeuwen en dat mag dan ineens niet meer?

Kijk als het alleen maar roepen is, is toch heel onschuldig? Je raakt toch niemand aan? Beetje hetzelfde effect als op de vuilniswagen staan en zeggen "he jij ziet er goed uit!". Beetje onschuldig.

Voor mij ligt de grens bij het fysieke contact. Als je echt gaat aanraken enzo. Iets zeggen moet mogen. Sommige mensen vinden het fijn om dingen te horen en sommige mensen vinden het fijn om dingen te zeggen.

Vrouwen doen soms net alsof ze het niet leuk vinden, maar gaan wel giechelen.

Wat als een vrouw een foto van zichzelf in bikini post? Wanneer is het uitlokken?

Enkele citaten van vrouwen

Eenmalig online geeft niet. Gewoon blokkeren en klaar. Als het herhaaldelijk of dagelijks gebeurt wel.

Ongevraagd foto's van lichaamsdelen sturen moet niet kunnen.

Er moet een duidelijk onderscheid zijn tussen een complimentje en een dreiging.

Een man die naast je gaat lopen en zegt 'wat ben je mooi zeg' is geen seksuele intimidatie. Hij is je aan het versieren. Het is ongemakkelijk misschien, het kan wel zijn dat je er niet fijn bij voelt. Hangt er ook vanaf op welke toon en met welke houding/lichaamstaal.

Als ik op straat loop en er wordt naar je geschreeuwd: hé skatje! En als je niet reageert is het 'hé kankerslet'. Eigenlijk zou ik dan iets willen zeggen maar als ze zulke woorden gebruiken voel je je wel bedreigd. Dat is niet prettig. Ik denk dat dat wel een voorbeeld is. Maar ik zou daar geen werk van maken.

Men ervaart een omslagpunt bij dreiging

Achter iemand aanlopen, achtervolgen, gepaard met intimiderende opmerkingen, wordt, in tegenstelling tot het gebruik van alleen woorden, wel ervaren als ernstig en seksueel overschrijdend. Immers, dan is er reden voor angst, is het bedreigend.

Als het met dreiging is "ik zal niet stoppen", "ik kom je halen", "ik maak je af". Daar ligt het omslagpunt. (vrouw)

Ook online kan er sprake zijn van dreiging:

Als er een account is dat je niet kent en die zegt 'ik ga jou verkrachten' dan is dat wel heftig. Maar dan blokkeer je het. Het omslagpunt is als er een dreiging vanuit gaat en als het niet stopt.

Online legt men de grens verder

Met name door jongere respondenten is opgemerkt dat online veel meer gangbaar is, de grenzen wat verder liggen, dan bijvoorbeeld op straat. Online uiten mensen zich meestal ongeremder. En de fysieke dreiging is minder direct dan bij real life situaties.

Er is online een heel andere sfeer dan real life. Online dan heb je met heel andere situaties te maken. En op internet voelen mensen zich vrijer om dingen te doen. Maar je ziet elkaar niet, dus je weet ook niet hoe de ander dingen ervaart. (man)

Toen ik met mijn studie begon was er een banglijst, die werd bijgehouden, met wie de grootste slet was. In zo'n geval vind ik wel dat er achterhaald moet worden wie dat heeft geplaatst. (vrouw)

Als ik online opmerkingen krijg, bijvoorbeeld "ik wil je borst, je ziet er lekker uit", dan reageer ik daar gewoon niet op. Of ik blokkeer iemand gewoon. Dat vind ik niet te ver gaan. Het gaat wel te ver als ze via allerlei andere accounts steeds opnieuw aan de gang gaan (vrouw)

Bewijsbaarheid

Enkelen vragen zich af hoe seksuele intimidatie in real life situaties bewezen kan worden. Bij online kun je screenshots maken. In real life situaties zijn de mogelijkheden iets onomstotelijk te bewijzen veel beperkter denken de respondenten. In het beste geval zijn er camerabeelden, maar daar staat veelal geen audio bij.

Seksuele intimidatie: hoe erg/ernstig is het?

Zowel mannen en vrouwen

Over het algemeen kennen de respondenten spontaan relatief weinig ernst toe aan verbale seksuele intimidatie. Dit geldt voor zowel mannen als vrouwen.

Van veel dingen kijk je niet meer op, je bent het als het ware gewend. Ook al is het eigenlijk niet OK.

De opinie van zowel mannen als vrouwen is dat je je er als 'slachtoffer' snel voor zou moeten afsluiten, het moeten negeren. Door gewoon door te lopen en niks te zeggen, of door iemand op social media te blokkeren. Pas als het heel dreigend wordt en herhaaldelijk voorkomt, zouden respondenten aangifte doen of aangifte redelijk vinden.

Verschillen tussen mannen en vrouwen

Waarbij de vrouwen, ondanks de relatief lage ernst die zij aan seksuele intimidatie toekennen, zeggen dat het goed is dat het verboden/strafbaar wordt. De mannen zien er beduidend minder kwaad in dan de vrouwen, verwachten dat het niet snel storend is, en tonen minder draagvlak voor het strafbaar stellen.

Schuldverkrachting: een voorbeeld

De respondenten is een voorbeeldsituatie van schuldverkrachting voorgelegd, die tot doel had de grenzen die men zelf ervaart bespreekbaar te maken (input voor de discussie).

Max, de ex-vriend van Anne komt bij haar langs om zijn spullen op te halen. Max wil nog even een biertje met haar drinken bij haar thuis, voordat hij weggaat. Anne zegt dat ze geen tijd heeft, maar Max zegt 'ah, toe nou, het is de laatste keer dat je me ziet'. Anne zegt ok en geeft hem een biertje, zelf neemt ze een cola. Max zet het biertje op het aanrecht en gaat de schouders van Anne masseren. Anne schudt hem een beetje van zich af en probeert op te staan. Max pakt haar bij haar middel vast en probeert haar te zoenen. Anne buigt naar achter, zoent Max niet terug, maar blijft wel staan. Max duwt Anne op de bank en begint haar rok omhoog te schuiven. Anne zegt 'Max, we zouden dit niet meer doen'. Max zegt 'ik weet dat je dit ook wilt, gun me dit nou nog een laatste keer, betekende ik dan niets voor je?'. Anne blijft liggen en laat het maar over zich heenkomen.

Nadat de eerste reacties op deze situatie zijn nagegaan is ook gevraagd hoe de situatie anders zou zijn wanneer Anne zachtjes had liggen huilen.

Rol slachtoffer en of er sprake is van dreiging is leidend (niet onderzoeksplicht dader)

Alhoewel de meeste respondenten begrijpen dat deze situatie volgens de nieuwe wet aangeduid zou kunnen worden als verkrachting, vindt niet iedereen dat dat zo is. Bij hoe men de situatie ervaart ligt het accent op het gedrag van Anne (en in hoeverre Anne duidelijk genoeg is geweest). Het accent ligt in de discussie niet op de (verruimde) onderzoeksplicht van Max.

Degenen die vinden dat Max seksueel grensoverschrijdend bezig is geweest, vinden dit omdat Anne niet overduidelijk heeft ingestemd met de situatie, en zij ook niet open stond voor ander fysiek contact (massage). Anne heeft geen "ja" gezegd.

Degenen die vinden dat er geen sprake is van (schuld)verkrachting, vinden dit omdat Anne naar hun mening duidelijker had moeten maken dat ze niet wilde en omdat er naar hun idee geen dreiging van Max uitging:

Anne had moeten weglopen.

Ze had hem gewoon van zich af moeten duwen en nee moeten zeggen.

Anne heeft een probleem met voor zichzelf opkomen. Ik vind dit geen verkrachting. Ze had het duidelijker kunnen zeggen of hem van zich af moeten duwen.

Juist ook dat de twee een relatie hebben gehad, en er een vertrouwde relatie is, maakt dat men geen dreiging ervaart. Als er dreiging was geweest, had Anne Max überhaupt niet binnen moeten laten is de redenatie.

Als ze doodsbang voor iemand was geweest, dan laat je zo iemand niet in huis.

Zelfs wanneer gevraagd wordt of het anders wordt wanneer Anne lag te huilen, is dit volgens sommigen (waaronder ook vrouwen) nog steeds onvoldoende duidelijk. Immers:

Anne kan ook huilen van genot. (man)

Misschien huilt Anne van verdriet dat ze uit elkaar gaan. (vrouw)

Anderen vinden het huilen een voldoende duidelijk signaal dat Anne niet wilde.

Rol dader (educatie nodig)

De dader is volgens een respondent pas verwijtbaar (strafbaar) als hij kon weten dat Anne mogelijk niet wilde. Hiervoor is educatie nodig. Zo merkt een vrouw op:

Max weet totaal niet op welke signalen hij moet letten.

8 Wie bepaalt de grens?

Het merendeel van de respondenten ziet de nieuwe wet als een reactie op een sociale norm die al bestaat (en dus door de maatschappij is bepaald). Echter, wel een met nog veel onduidelijkheden.

Enkele mannen ervaren het als het betuttelend dat de overheid de grens bepaalt op het gebied van seksuele intimidatie. Dit staat volgens een respondent haaks op je vrijheid van meningsuiting. Het zou voor deze respondent meer een sociale norm moeten zijn die je samen maakt, als maatschappij.

Mijn mening is dat je zulk gedrag niet moet vertonen. Maar moet de overheid zich daarmee bemoeien?

In alle groepen wordt door een of meerdere respondenten gerefereerd aan de wetgeving in Zweden, waar vooraf instemming moet worden geregistreerd, om zo zeker te stellen dat seksueel contact vrijwillig is. De opinie van de meeste respondenten is dat dit een situatie is waarbij de boel is doorgeslagen. Het positieve aan zo'n wet is dat de betrokkenen samen bepalen en vaststellen waar de grens ligt. Tegelijk haalt het de charme van de situaties af, en vraagt men zich af hoe er 'consent' verkregen kan worden als men onder invloed is van drugs en/of alcohol.

9 Wat zou de strafmaat moeten zijn?

De respondenten is gevraagd wat volgens hen de strafmaat zou moeten zijn. Hierover komen de meningen in grote lijnen overeen.

Gevangenis bij verkrachting

Bij verkrachting zou gevangenisstraf nodig zijn.

Educatieve cursus bij seksuele intimidatie en betasten

In het geval van seksuele intimidatie en seksueel betasten denkt men veelal aan een cursus waar plegers inzicht krijgen in het effect van seksueel grensoverschrijdend gedrag op slachtoffers en aandacht voor hoe je je mag uiten/gedragen. Hierbij merkt een relatief groot deel van de respondenten op dat na de eerste keer een waarschuwing (en registratie van het plegen aan jou als persoon) kan volstaan. Is het meerdere keren voorgevallen, dan zou een echte straf moeten volgen. Sommige anderen vinden dat direct na een eerste keer bestraft moet worden.

De cursus kan als effect hebben dat de plegers zich meer bewust wordt, een lerend effect. Een ander argument voor de cursus is dat het volgen van een cursus tijd kost, en daarmee een sterker voelbaar effect kan hebben dan simpelweg een boete betalen (omdat de verwachting is dat een deel van de plegers dit geld makkelijk kan missen).

Geldboete

Soms ziet men voor seksuele intimidatie of seksueel betasten een combinatie van een cursus met een geldboete voor zich, waarbij dan opgemerkt wordt dat de boete echt pijn moet doen, dus substantieel moet zijn (bedragen van 700-1500 euro worden genoemd).

VOG

Een deel van de respondenten geeft aan dat seksueel grensoverschrijdend gedrag ook bestraft zou kunnen worden door geen verklaring van goed gedrag meer te kunnen krijgen. Daar zou nog meer een afschrik-effect vanuit kunnen gaan. Tegelijk lopen daders daarmee nog meer risico's bij misbruik.

10 Capaciteit en vaardigheden politie en rechters

In alle groepen wordt tevens opgemerkt dat de nieuwe zedenwetgeving ook vraagt om meer capaciteit voor het behandelen van (de verwachte toename van) aangiften (politie, rechters). Immers meer vergripen worden strafbaar en drempels tot het doen van aangifte worden verlaagd.

De politie gaat het druk krijgen (vrouw).

Niet alleen is meer mankracht nodig, ook is het belangrijk dat deze over de juiste vaardigheden beschikken. Waarbij het empathisch vermogen van de politie, het serieus nemen van slachtoffers en het snel(ler) afhandelen van cases als cruciale aspecten voor verbetering worden genoemd.

In alle groepen is de rol van de politie spontaan aan de orde gekomen. De ervaring is veelal dat de politie niet van alle intenties/kansen tot het doen van aangifte werk van wil maken, en dat gedane aangiftes op een torenhoge stapel terecht komen. De nieuwe wet dwingt volgens de respondenten ook bij andere partijen, zoals de politie, af dat zij slachtoffers en hun verhaal serieus nemen. Dit is met name van belang, omdat de ervaring veelal is (direct of indirect) dat de politie je vaak niet of onvoldoende serieus neemt. En je soms vertelt dat het zinloos is om aangifte te doen. Zelfs in het geval van verkrachting kan dit het geval zijn is de persoonlijke ervaring. Dit leidt tot gevoelens van machteloosheid en onrechtvaardigheid.

Als je als vrouw, of man, iets meemaakt, en je gaat naar het politiebureau. Zeggen ze "tja, je droeg een minirokje". Ze realiseren zich denk ik niet dat je depressief kunt raken, dat het niet alleen lichamelijk, maar geestelijk een probleem is (vrouw).

Als je er een zaak van wilt maken en de politie geeft het geen aandacht aan, omdat het niet bij wet geregeld is. Maar nu moet de politie wel.(vrouw)

Ik heb zelf aangifte gedaan tegen aanranding een jaar geleden. Dat was tijdens het uitgaan. Als je op het moment zelf niets kan doen, moet je toch serieus genomen worden. Ik vertelde dat ik er niets tegen had gedaan, en er werd niet echt iets gedaan verder. Ik had zeg maar dat verstijven. En nu, als het nog een keer gebeurt, zou ik er niet mee naar de politie gaan, met mijn ervaring. Dat is niet een positieve ervaring. En als die nieuwe wet er komt dan zou ik wel naar de politie gaan (vrouw).

Dit roept die zaak bij me op van dat meisje in Rotterdam. Er werd aangifte gedaan en er is niks mee gedaan. Het heeft geen prioriteit, het staat niet zwart op wit. Als het zwart op wit staat (nieuwe wet), dan kun je zeggen: hey het moet, het is mijn recht en het is jullie plicht.(vrouw)

Enkele mannen onderschrijven deze ervaring (aangifte doen bij de politie is weinig zinvol, je komt op een stapel terecht en soms sturen ze je weg).

Ik ken mensen die aangifte hebben gedaan en het eindigt op een stapel. Het is niet afschrikwekkend. Zelfs als je naar de zedenpolitie gaat met iemand, zelfs met verkrachten. Zeggen ze "het lijkt op een welles nietes verhaal, ga maar naar huis" (man).

Dat politie anders omgaat met slachtoffers die aangifte (willen) doen, wordt gezien als een belangrijke randvoorwaarde voor het geloofwaardig in de praktijk opvolgen van de nieuwe wetgeving en zo bijdragen aan het zetten van een duidelijke norm. Hierbij blijkt het ook belangrijk dat communicatie aandacht geeft aan waarom de politie nu soms niks met je verhaal doet (bijvoorbeeld omdat nu verzet en een duidelijk nee nodig is). Ook empathische capaciteiten van de politie worden gezien als noodzakelijk.

11 Een norm veranderen kost tijd en vergt inspanning/educatie

In alle groepen wordt opgemerkt dat het veranderen van een norm positief is, maar vooral tijd kost. Dit wordt niet bewerkstelligd door het simpelweg introduceren van nieuwe zedenwetgeving an sich:

Het effect... Nou, niet met als het alleen maar in een wetboek komt te staan. Ik denk dat je er wel wat mee moet doen, educatief al van te voren. Er moet wel echt duidelijk worden gemaakt dat dit te maken heeft met een norm die er al is, en dat dit nu de nieuwe wet is die is aangepast op die norm (man)

Gedrag en een norm zijn niet binnen een half jaar veranderd. (man)

Zet mensen ook aan het denken als er zo een wet wordt gemaakt. Mensen gaan er dan over nadenken van 'doe ik dat ook?' en 'waarom is dat slecht of waarom niet?'. Bewuster van je gedrag. Wakker worden (vrouw).

Ik denk, als dit er echt in wordt gegooid dat er dan in het begin heel veel meldingen zullen zijn. Dat het een discussie op zich zelf wordt. Dat het ook zoeken is in de maatschappij en dat je voor jezelf moet bepalen, en ook met je medemensen, waar de grens ligt (man).

De norm (en wat is strafbaar) zou zo veel mogelijk duidelijk neergezet moeten worden in communicatie en men is ook van mening dat er veel aandacht moeten zijn voor educatie (zie volgende paragraaf)

12 Communicatie en educatie

Duidelijkheid, zo min mogelijk grijs gebied

Er is een grote behoefte aan duidelijkheid. Er zou zo min mogelijk een grijs gebied moeten zijn, omdat de beleving van het grijze gebied gevoelens van onzekerheid en angst in de hand werkt.

Uit het onderzoek komen de volgende aandachtspunten en wensen ten aanzien van communicatie naar voren (in willekeurige volgorde):

- Duidelijke richtlijnen: Wat mag wel en wat mag niet? (zo concreet mogelijk: voorbeeld casussen)
- Hoe doe je goed onderzoek? Op welke signalen moet je letten?
- Wat voor bewijs is er nodig? Hoe is dit te controleren?

- Wat zijn de plichten van het 'slachtoffer'? Hoe en in hoeverre moet deze kenbaar maken (al dan niet verbaal/subtiel) dat seks tegen de wil is?
- Hoe je onschuld bewijzen?
- Wat is de strafmaat?
- Voor wie is de nieuwe wet er (de wet is onpartijdig, is er voor iedereen, ook voor mannen).
- Wanneer heb je een zaak? Wanneer moet de politie jouw aangifte/verhaal serieus nemen?
- Waar kun je naar toe als er iets gebeurt? Is er een aanspreekpunt (bijvoorbeeld bewaker discotheek of iemand op straat).
- Wat is er nieuw of anders aan deze nieuwe wet.
- Verschillen tussen regionale wetgeving en de nieuwe landelijke wet.

Educatie en preventie

Het strafbaar stellen alleen is niet voldoende, is de algemene opinie. Er is educatie nodig (van volwassenen, maar ook van kinderen):

Richtlijnen: op welke signalen moet je letten bij het doen van goed onderzoek?

Weerbaarheid: op wat voor manieren kun je kenbaar maken dat je iets niet wilt?

Idealiter zou het onderzoeken en herkennen van grenzen (verruimde onderzoeksplicht) al op de basisschool worden onderwezen (vanaf circa 12 jaar) volgens de respondenten. Omdat dit de leeftijd is waarop seksueel gedrag een rol begint te spelen. Een mannelijke respondent zegt dat er ook aandacht zou moeten zijn voor hoe je seksueel grensoverschrijdend gedrag kunt voorkomen. Bijvoorbeeld: waar raken mannen opgewonden van?

Verhalen van slachtoffers en daders

Verhalen van slachtoffers zouden over kunnen brengen hoe ernstig of ingrijpend seksueel overschrijdend gedrag voor hen is geweest, wat de impact op hun leven is. Dit kan tevens tegenwicht bieden tegen de eventuele perceptie dat de politie zich beter met ernstigere misdrijven kan bezig houden. Seksuele intimidatie kan nu nog afgedaan worden als niet zo ernstig, en zou zeker een plek in de communicatie verdienen.

In de groep vrouwen is tevens gepleit voor verhalen van daders: wat hebben zij gedaan, en wat waren de consequenties voor hen?

Rol politie

Daarnaast is het goed om aandacht te geven aan de rol van de politie. Omdat de perceptie is dat deze het verhaal of de wens tot het doen van aangiftes niet serieus neemt. Het is goed om uit te leggen dat de nieuwe wetgeving juist zorgt voor meer strafrechterlijke grond heeft om succesvol aangifte te doen (en dat dat een van de redenen is waarom de politie slachtoffers soms wegstuurt).

Een vrouwelijke respondent doet de suggestie dat de politie een duidelijke uitnodiging of oproep doet tot het doen van aangifte.

Lichtere variant seksueel betasten

Dat in de nieuwe wet ook een lichtere categorie is opgenomen (seksueel betasten in naast van aanranding en verkrachting) behoeft aandacht in communicatie. Er kan een drempel verlagend effect tot het doen van aangifte vanuit gaan, als men weet dat een minder zwaar onderzoek nodig is hiervoor.

Wat doet de overheid zelf

Ook zou communicatie aandacht kunnen geven (wens van een respondent) aan wat de overheid zelf doet om seksueel overschrijdend gedrag te verminderen (los van deze nieuwe wet).

Middelen/kanalen

Als ideeën voor middelen en kanalen zijn genoemd:

- TV-spotjes
- Websites
- Online platforms
- TV-programma's (zoals bijvoorbeeld NPO3, spuiten en slikken)
- Bordjes op straten (als pas op voor zakkenrollers bordjes) die het onderwerp agenderen.

Bijlage I: Kwalitatief onderzoek rapportage

Het rapport is tot stand gekomen op basis van een uitgebreide analyse van de bevindingen. Daarbij zijn zowel verbale als non-verbale signalen (zoals lichaamstaal, intonatie die enthousiasme of juist weerstand verradt) meegenomen. De uitkomsten geven een goede indicatie van hoe burgers de voorgestelde modernisering van de zedenwetgeving ervaren en welke aspecten daarin een rol spelen. Daarmee biedt het houvast voor de besluitvorming.

Meningen en gedachten mogen bij kwalitatief onderzoek niet direct getalsmatig worden geëxtrapoleerd (in de zin dat je kan stellen dat als 3 van de 30 respondenten iets vinden, die mening 'dus' bij 10% voorkomt). Om die reden vermelden wij in onze rapportage geen getallen.

Wij hebben het rapport opgedeeld in drie basishoofdstukken: inleiding, conclusies en aanbevelingen, resultaten. Gekozen citaten representeren in de ogen van de onderzoeker meningen of houdingen die relevant zijn voor begrip van de context.

Ferro Explore! is lid van de MOA (Marktonderzoekassociatie) en Esomar, als ook van de Research Keurmerkgroep, en respecteert de bijbehorende richtlijnen voor kwalitatief marktonderzoek, zoals weergegeven in de ICC/ESOMAR gedragscode. Ook is Ferro Explore! gecertificeerd volgens de internationale norm NEN-ISO 20252:2012 (dit betreft de norm die de Research Keurmerkgroep vereist en die speciaal is ontwikkeld voor de marktonderzoekbranche).

Bijlage II: Gespreksleidraad

ons projectnummer:
5906

Checklist

Project:	Modernisering zedenwetgeving
Methode:	groepsgesprekken
Datum onderzoek:	10 januari 2019, 14:30 - 16:30, 17:00 - 19:00, 19:30 - 21:30
Locatie:	CG Venues Amsterdam
Aantal respondenten:	6-7 per groep
Tijdsduur:	2 uur

Doel van het onderzoek

Het onderzoek heeft tot doel:

- Inzicht verkrijgen in de publieke mening over de voorgestelde modernisering van de zedenwetgeving. Meer specifiek: wat vindt men van het creëren van een grotere onderzoeksplicht voor plegers bij onvrijwillige seks en van het strafbaar stellen van seksueel intimiderend gedrag?

Subvragen zijn:

- Is het een passende/effectieve maatregel voor de ervaren problemen met seksueel grensoverschrijdend gedrag?
- In hoeverre is men het eens met de norm die wordt gesteld?
- Geeft het een duidelijk signaal aan (potentiële) plegers van seksueel grensoverschrijdend gedrag?
- Draagt het bij aan het beschermen van (potentiële) slachtoffers en het voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag?

Introductie en voorstelronde

15 minuten

- Welkom
- Doel onderzoek: inzicht krijgen in hoe jullie denken en voelen over een thema (*moderator: het thema nog niet noemen, eerst een losse sfeer creëren en voorkomen dat de toon in een te vroeg stadium wordt gezet en er te snel onderlinge beïnvloeding is, voordat individuele reacties een kans hebben gekregen*)
- Apparatuur en meekijk en notulist
- Anonimiteit en rapportage.

Voorstelronde (moderator zorgt voor losse, open en vertrouwde sfeer):

- Voornaam en iets leuks dat je in de afgelopen tijd hebt meegemaakt

Introductie nieuwe zedenwetgeving

70 minuten

Moderator introduceert de nieuwe zedenwetgeving (leest een tekst voor die wordt aangeleverd door JenV). Er wordt bewust gestart met de introductie van het wetsvoorstel, om te voorkomen dat de reacties hierop al worden ingekleurd door de reacties op de verkenning van het thema 'seksueel overschrijdend gedrag'. Associaties bij, en invulling van, dit thema zal steeds op een natuurlijk moment tijdens het gesprek aan bod komen.

Moderator is alert op wat heftige emoties oproept, waar draagvlak voor is en waarvoor niet, en vanuit welke insteek de nieuwe wetgeving vooral benaderd wordt.

Moderator: Wanneer de spontane reacties zijn uitgediept:

- *Breng indien nodig een ander perspectief in (als men geneigd is het voor de dader op te nemen, introduceer dan "stel dat een familielid" slachtoffer wordt. Als men geneigd is het voor het slachtoffer op te nemen, introduceer dan "stel dat je zoon/man/collega beschuldigd wordt van..") en kijk welk effect dit heeft op beleving wetsvoorstel en draagvlak*
- *Zorg ervoor dat beide kanten aan bod komen: zowel seksuele intimidatie als aanranding. Maar stel eerst vast wat de spontane beleving domineert en diep dit eerst uit*

Individueel schriftelijke reacties. Respondenten schrijven, alvorens hardop te reageren, eerst hun spontane reacties op het wetsvoorstel individueel op:

- Eerste associaties (gedachten, gevoelens)
- Waarop heeft dit voor jouw gevoel betrekking (wat valt er wel/niet onder)?
- Sterke/positieve punten
- Zwakke/negatieve punten
- Wat is onduidelijk of roept vragen op

Moderator: vraag de respondenten om nog even hun individuele reacties te bekijken. Hebben ze vooral betrekking op intimideren of op aanranden/verkrachten? Vraag anders om nog ergens apart ook gedachten bij andere categorie te noteren.

Plenaire bespreking spontane reacties nieuwe zedenwetgeving en verder uitdiepen:

- Spontane gevoelens en gedachten
- Sterke punten en waarom
- Zwakke punten en waarom
- Waarop heeft dit betrekking (associatieveld, in hoeverre denkt men aan aanranding dan wel aan seksuele intimidatie of aan beide): moderator schrijft associaties op op flip over en de respondenten groeperen deze in thema's of bij elkaar horende aspecten
- Wat is onduidelijk en waarom, welke vragen/twijfels worden opgeroepen

- Wat is het spontaan verwachte effect van de wetgeving?

- In hoeverre effectief:
 - In verminderen/bestrijden/voorkomen seksueel overschrijdend gedrag. Op welke wijze dan
 - In het beschermen van (potentiële) slachtoffers, op welke wijze
 - In makkelijker bespreekbaar maken van wat wel en niet kan, waar de grenzen liggen
 - Gaat er een duidelijk signaal uit van de wetgeving richting potentiële plegers

- Draagvlak:
 - In hoeverre een verbetering/verslechtering t.o.v. bestaande wetgeving (en waarom dan):
 - voor slachtoffer
 - voor dader

- Uitvoering: hoe ziet men dit in de praktijk voor zich? Bijvoorbeeld:
 - Hoe onderzoeken of er wel/niet sprake is van vrijwillige seks
 - Hoe seksuele intimidatie strafbaar stellen
 - Waar liggen de grenzen en waarom? Hoe denkt men over de grenzen?

Hoe ervaart men de verschuiving van slachtoffer naar dader (*onderzoeksplicht dader*
Moderator: let op. Dit ligt genuanceerder, ook het slachtoffer moet signalen afgeven die duidelijk maken dat het slachtoffer niet wilde. De pleger/dader heeft een onderzoeksplicht en moet bewijzen dat hij moeite heeft gedaan om te onderzoeken of de ander echt wel instemde. Er moet dus oog zijn geweest voor evidente signalen die erop konden duiden dat de ander bedenkingen had. Evidente/duidelijke signalen mag je als potentiële dader niet negeren. Waar het tegen de wil is, is het evident strafbaar. Maar je hebt ook kenbare wil, dan heeft iemand gezegd

- Effect op beeld van de overheid (Opkomen voor? Betuttelend? Gaat met tijd mee? etc.)

Thema seksueel grensoverschrijdend gedrag

25 minuten

Voor zover nog niet aan de orde gekomen: verbreden van het thema **seksueel grensoverschrijdend gedrag**. Moderator schrijft dit thema op en gaat na wat men hier onder schaaft en wat niet (en waarom wel/niet)

- Spontane associaties (worden in een andere kleur op de flip over met associaties bij de nieuwe zedenwetgeving geschreven)
- Verhalen en ervaringen bij dit onderwerp (eigen ervaring, ervaringen van anderen, media etc.)
- Wanneer is het seksueel overschrijdend (wat wel wat niet, waar ligt de grens, etc.)?
- Indien niet genoemd: moderator introduceert seksuele intimidatie en/of aanranding
- Op welke aspecten heeft het nieuwe wetsvoorstel in de beleving van de respondenten betrekking en op welke niet en waarom?
- Wat is de invloed van de nieuwe zedenwetgeving op terreinen die nog niet besproken waren?

Voorbeelden uit de praktijk

Moderator legt enkele voorbeelden voor van grensoverschrijdend gedrag:

- Spontane reacties en emoties
- In hoeverre acht men dit grensoverschrijdend?
- Welke straf/maatregel zou men passend vinden?
- Wat zal de nieuwe zedenwetgeving voor dit soort situaties betekenen?
 - verwacht effect
 - vindt men het reëel
 - is het uitvoerbaar

Al met al verwacht effect

3 minuten

- Nu we er een tijd over hebben gesproken: wat verwacht men van het effect van de wetgeving?
- Houding: overwegend positief of negatief

Communicatie

10 minuten

Samenvattend wordt met de respondenten besproken:

- Wat is er van belang voor communicatie over de nieuwe zedenwetgeving?
 - Wat valt goed?
 - Waar zitten weerstanden?
 - Wat heeft meer uitleg toelichting nodig?

Indien de tijd het toelaat en indien beschikbaar worden ook aspecten uit de memorie van toelichting ingebracht, om te zien in hoeverre zij in staat zijn eventuele onduidelijkheden of weerstand wegnemen.

Afsluiting

- Tips of suggesties of vragen?
- Dank voor deelname!

Bijlage III: Voorbeeld situaties

1. 's Avonds laat staat de ex-vriend van een jonge vrouw voor haar deur. De relatie van acht jaar is een paar weken uit. Hij wil nog even bovenkomen om wat spullen op te halen die nog bij de vrouw liggen. Bij binnenkomst draait hij de deur op slot.

Hij duwt haar tegen het aanrecht en probeert haar te zoenen. Ze probeert op hem in te praten, maar hij tilt de tener gebouwde vrouw op en draagt haar naar de slaapkamer. Ze heeft zich op dat moment (verbaal) verzet, maar op een gegeven moment ging de knop om. Ze dacht: laat het dan maar zo snel mogelijk gebeurd zijn. Ik ben een vrouw van 1.50 meter, wat ga ik beginnen tegen een volwassen man?'

De rechter oordeelt dat de ex schuldig is aan mishandeling. Maar voor verkrachting volgt vrijspraak; het OM heeft onvoldoende kunnen aantonen dat sprake was van dwang.

Met de nieuwe wetgeving wordt dit anders, dan is er sprake van seks tegen de wil van het slachtoffer en is de dader schuldig aan schuldverkrachting.

2. Een jonge vrouw doet aangifte van verkrachting door verdachte, een vriend van haar van de reddingsbrigade. Zij heeft verklaard dat zij, toen zij als strandwacht in Cadzand waren, door hem is gedwongen seksuele handelingen te ondergaan, toen zij een nacht bij hem in de tent sliep. De handelingen hebben mede bestaan uit het seksueel binnendringen van haar lichaam. De vrouw lag de desbetreffende avond met verdachte in de tent te praten en te zoenen. Toen verdachte haar betastte, merkte de vrouw dat zij het niet prettig vond en dat verdachte haar pijn deed. Zij heeft toen tegen verdachte gezegd 'dat zij niet wist of ze het wel fijn vond', maar heeft verder besloten het maar te laten gebeuren. Zij wilde geen scene trappen, omdat zij bang was voor de reactie van haar (dichtbij aanwezige) collega's. De seks was pijnlijk. De vrouw heeft voorzichtig geprobeerd onder verdachte uit te komen, wat niet lukte. Toen besloot zij het maar te laten gebeuren. De volgende dag heeft de vrouw de verdachte met haar gevoelens geconfronteerd. Verdachte zei tegen haar dat hij het anders had ervaren.

De vrouw verklaart tegen de politie dat zij het heeft laten gebeuren om verdachte tevreden te houden. Verdachte heeft echter verklaard dat de seksuele handelingen met instemming van aangeefster hebben plaatsgevonden en dat er geen sprake is geweest van dwang.

De rechtbank is van oordeel dat de verklaring van aangeefster op het punt dat zij door verdachte werd gedwongen tot het ondergaan van seksuele handelingen, onvoldoende wordt ondersteund door andere bewijsmiddelen om tot een bewezenverklaring van de voor verkrachting noodzakelijke dwang te kunnen komen.

Nu naar het oordeel van de rechtbank onvoldoende is komen vast te staan dat verdachte de vrouw heeft gedwongen tot het ondergaan van de seksuele handelingen, kan de ten laste gelegde verkrachting niet wettig en overtuigend worden bewezen.

De rechtbank spreekt de verdachte daarom van de ten laste gelegde verkrachting vrij. Ook in deze situatie had de man volgens de nieuwe wetgeving moeten verkennen of de vrouw wel seks wilde. Een uitspraak als 'ik weet niet of ik dit wel fijn vind' betekent dat de man had moeten nagaan of hij wel door kon gaan.

3. Een jonge vrouw loopt eind van de middag van de metro naar de bushalte. Er staat een groepje jongens dat haar nareopt: 'hé chickie, kom eens hier met je lekkere kontje', 'ik weet dat je mijn nummer wilt, dan kunnen we afspreken', 'ik wil wel zo'n lekker meisje als vriendin', 'waarom loop je alleen, als je mijn meisje was, liet ik je echt niet alleen', 'ik weet dat je seks met mij wil, ik zou je echt goed doen hoor'. Nu kan tegen dit gedrag alleen worden opgetreden als het in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) van de gemeente strafbaar is gesteld. Met de nieuwe wetgeving is dit gedrag overal en eenduidig in Nederland verboden.

4. Op Twitter wordt een vrouw door verschillende mensen uitgescholden en krijgt zij nare seksuele berichten. Zo wordt er geschreven 'ik zou haar vastbinden en dan urenlang nemen', 'ik wil haar wel doen, maar alleen één keer, ze is te lelijk om mijn vriendin te zijn', 'ik zou haar bovenop mijn harde pik zetten en dan keihard nemen'. Momenteel kan voor dit soort uitlatingen alleen vervolgd worden voor belediging of voor bedreiging. Dat wordt anders met de nieuwe wetgeving, waarin het zwaartepunt voor strafbaarheid komt te liggen bij het seksueel lastigvallen van een ander.

Bijlage IV: voorbeelden van het andere perspectief – wanneer is wel of niet de grens overschreden?

1. Situatie seksuele intimidatie op straat:

Een jonge vrouw loopt over straat en een man gaat naast haar lopen. Hij zegt 'zo, jij bent mooi zeg'. De vrouw negeert hem en loopt door. 'Wil je wat gaan drinken met mij?' vraagt de man weer. De vrouw blijft hem negeren.

Wat nu als:

- de man wegloopt;
- de man zegt 'Dan kunnen we daarna naar jouw huis en ga ik je heel blij maken';
- de man zegt 'Wat heb je mooie borsten zeg';
- de man zegt 'Ik wil je neuken en lekker in dat strakke kontje knijpen';
- de man een gebaar maakt dat seks hebben voorstelt;
- de man zegt 'He trut, voel je je te goed voor mij? Wat een bitch ben je dat je niet eens reageert. Je mag juist blij zijn dat ik je zou willen.'

2. Situatie seksueel betasten in de tram:

In de ochtendspits staat een jonge man naast een andere man. De tram gaat door een bocht en de man leunt tegen de jonge man aan. Hij schuift daarna niet meer op, maar blijft tegen de jonge man aangeleund. De tram remt hard en de man valt tegen de jongen aan en grijpt hem vast bij zijn billen.

Wat nu als:

- de man zijn excuses aanbiedt en ergens anders gaat staan;
- de man loslaat en de jonge man lachend aankijkt;
- de man loslaat en tegen de jonge man zegt 'lekker strak kontje heb jij'.

3. Situatie van schuldverkrachting:

Max, de ex-vriend van Anne komt bij haar langs om zijn spullen op te halen. Max wil nog even een biertje met haar drinken bij haar thuis, voordat hij weggaat. Anne zegt dat ze geen tijd heeft, maar Max zegt 'ah, toe nou, het is de laatste keer dat je me ziet'. Anne zegt ok en geeft hem een biertje, zelf neemt ze een cola. Max zet het biertje op het aanrecht en gaat de schouders van Anne masseren. Anne schudt hem een beetje van zich af en probeert op te staan. Max pakt haar bij haar middel vast en probeert haar te zoenen. Anne buigt naar achter, zoent Max niet terug, maar blijft wel staan. Max duwt Anne op de bank en begint haar rok omhoog te schuiven. Anne zegt 'Max, we zouden dit niet meer doen'. Max zegt 'ik weet dat je dit ook wilt, gun me dit nou nog een laatste keer, betekende ik dan niets voor je?'. Anne blijft liggen en laat het maar over zich heenkomen.

Wat nu als:

- twee weken eerder Anne in een dronken bui Max had geappt dat ze hem mist en zin in hem heeft?
- Max een grote bodybuilder is en Anne een tener, kleine vrouw is?
- Anne zachtjes aan het huilen is, terwijl Max seks met haar heeft?
- de huisgenote van Anne thuis was en Max wachtte tot zij weg was?
- Anne en Max allebei een paar biertjes hadden gedronken?

Bijlage V: Respondentenoverzicht

Groep 1 : vrouwen 14:30 – 16:30 uur

seks	leeftijd	opleiding	beroep	woonplaats
v	19	mbo	horecamedewerker	Aalsmeer
v	18	mbo	student	Amsterdam
v	26	wo	docente	Amsterdam
v	35	hbo	huisvrouw	Amsterdam
v	45	mbo	administratief medewerker	Amsterdam
v	54	mbo	kinderopvang	Uithoorn
v	63	mavo	administratief medewerker	Amstelveen

Groep 2: mix mannen en vrouwen 17:00 – 19:00 uur

seks	leeftijd	opleiding	beroep	woonplaats
v	21	vwo	studente	Kockengen
v	31	hbo	coach	Krommenie
v	35	wo	zzp	Amsterdam
v	43	mavo	Administratief medewerker	Amsterdam
m	25	wo	student	Amsterdam
m	34	mbo	postbode	Voorburg
m	61	lbo	huisman	Zwanenburg

Groep 3: mannen 19:30 – 21:30 uur

seks	leeftijd	opleiding	beroep	woonplaats
m	21	wo	student	Amsterdam
m	23	wo	student	Amsterdam
m	31	hbo	ambtenaar	Amstelveen
m	29	mbo	chauffeur	Amstelveen
m	53	lbo	postbode	Krommenie
m	55	mavo	chauffeur	Amsterdam
m	52	mbo	verkoopmedewerker	Nieuw-vennep